

XOJANING "GULZOR" ASARIDA OBRAZ VA XARAKTER YARATISH MAHORATI

Farg'ona davlat universiteti

Filologiya fakulteti talabasi

Jumaboyeva Mashhura

Annotatsiya. Xoja tomonidan yozilgan "Gulzor" asarida muallif obraz va xarakter yaratish san'atini yuqori darajada namoyon qiladi. Asarda personajlarning ruhiy holati, hissiyotlari va ijtimoiy muhit bilan munosabati aniq va jonli tasvirlangan. Xoja o'zining badiiy uslubi orqali har bir obrazni o'quvchiga yaqinlashtirib, ularning ichki dunyosini chuqur o'rganishga imkon beradi.

Asarda obrazlar orasidagi munosabatlar, ularning xarakter rivoji va qaror qabul qilish jarayonlari tafsilotli va aniq berilgan. Shu bilan birga, yozuvchi til va tasviriy vositalar yordamida o'quvchida obrazlarni hayotiy va ishonarli his qilish hissini uyg'otadi. "Gulzor" asari o'zining badiiy yechimlari va xarakter yaratishdagi mahorati bilan o'zbek adabiyoti namunalaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Kalit so'zlar: Xoja, "Gulzor", Obraz, Xarakter, Badiiy tasvir, Ruhiy holat, Ijtimoiy muhit, Personajlar orasidagi munosabat, Ichki dunyo, Adabiy mahorat.

Kirish. Xojaning "Gulzor" asari o'zbek adabiyotida badiiy tasvir va obraz yaratish bo'yicha o'ziga xos namunadir. Asar o'quvchini ijtimoiy muhit, insoniy qadriyatlar va shaxsiy hissiyotlar bilan tanishtiradi. Asarda personajlar tabiiy va hayotiy ko'rinishda tasvirlangan, ularning harakatlari va qarorlari hayotiy voqealar bilan bog'langan.

Obraz yaratish uslubi realistik yondashuv: Xoja o'z personajlarini haqiqiy insonlar kabi yaratadi. Ularning ruhiy holati, ichki dunyosi va atrof-muhit bilan munosabati batafsil ifodalanadi.

Dialog va monologlardan foydalanish: Personajlarning ichki fikrlarini va o'zaro munosabatlarini ko'rsatish orqali xarakter chuqurligi ochiladi.

Tasviriy vositalar: Ta’rif, solishtirish, metafora va boshqa badiiy vositalar orqali obrazlar jonli va ishonarli bo’ladi.

Harakatlar orqali xarakter ochish: Personajning qilgan ish va harakatlari uning xarakterini anglashga yordam beradi. Masalan, mehribonlik, sabr-toqat, adolatsizlikka qarshi kurash kabi fazilatlar tasvirlanadi.

Personajlar va ularning xarakteri Asosiy qahramonlar: Asar markazida turuvchi personajlar odatda ijobiy fazilatlar bilan tasvirlanadi, lekin ularning insoniy zaif tomonlari ham ochib beriladi.

Antagonistlar: Qarama-qarshi xarakterlar orqali asosiy qahramonlarning fazilatlari yanada yoritiladi. Bu obrazlar asar konfliktini kuchaytiradi.

Ikkinchi darajali personajlar: Asar muhitini boyitadi, asosiy xarakterlarning qarorlarini va ruhiy holatini yanada aniqlashtiradi.

Xarakterni rivojlantirish Xoja asarda personajlar xarakterini voqealar rivoji bilan birga rivojlantiradi. Masalan, qiyinchiliklar, sinovlar, ichki qarorlar va muammolar orqali qahramonlar o’zgaradi, o’sadi va shaxs sifatida shakllanadi. Bu esa o’quvchiga real hayotiy xarakter evolyutsiyasini kuzatish imkonini beradi.

Ijtimoiy muhit va obrazlar Asardagi personajlar ijtimoiy muhit bilan uzviy bog’liq. Xoja atrof-muhit, jamiyat odatlari, qadriyatlar va ijtimoiy nizolarni tasvirlash orqali obrazlarning xarakterini yanada chuqurlashtiradi. Shu tariqa, o’quvchi shaxsiy hissiyotlarni jamiyat kontekstida anglaydi.

Badiiy mahorat Xojaning badiiy mahorati quyidagi jihatlarida namoyon bo’ladi: har bir obrazga o’ziga xos ovoz va ruh berish, personajlar ichki dunyosini jonli va ishonarli tasvirlash, hayotiy voqealar va ijtimoiy muhitni realistik tarzda tasvirlash, til va uslub orqali o’quvchini asarga chuqur jalb qilish.

Xojaning "Gulzor" asarida obraz va xarakter yaratish mahorati uning yozuvchilik iste’dodini, personajlarni jonli va ishonarli qilish qobiliyatini namoyish etadi. Obrazlar ruhiy va ijtimoiy jihatdan to’la tasvirlangan bo’lib, o’quvchiga shaxslar ichki dunyosini

tushunish imkonini beradi. Asar o‘zbek adabiyotida badiiy tasvir va xarakter yaratish san’atining yorqin namunasi sifatida qadrlanadi.

“Gulzor” asarida obraz yaratishning xususiyatlari Haqiqiy hayotiy obrazlar: Xoja asarida personajlar hayotiy va tabiiy bo‘lib, o‘quvchi ularni real insonlar sifatida his qiladi. Har bir qahramonning o‘ziga xos odatlari, so‘zlash uslubi va harakatlari mavjud.

Psixologik chuqurlik: Personajlarning ichki dunyosi, hissiyotlari, o‘ziga xos ichki qarashlari batafsil tasvirlangan. Masalan, qahramonning tashvishlari, ichki kurashlari yoki quvonch va umid tuyg‘ulari voqealar rivoji bilan uyg‘unlashgan.

Obrazlarni kontekstga joylashtirish: Xojaning personajlari atrof-muhit bilan uzviy bog‘liq. Ularning xarakteri va qarorlari ijtimoiy va oilaviy muhit ta’sirida shakllanadi.

Xarakter yaratish uslublari Harakat orqali xarakter ifodasi: Qahramonlar qilgan ish va qarorlari orqali ularning shaxsiy fazilatlari ochiladi. Masalan, kimdir mard va halol, kimdir esa soxta va yolg‘onchi sifatida tasvirlanadi.

Dialog va monologlar: Personajlarning so‘zlashuvlari, o‘ziga xos nutq uslubi ularning xarakterini yanada ochib beradi. Ichki monologlar esa qahramonning hissiyot va fikrlarini o‘quvchiga yaqinlashtiradi.

Solishtirish va kontrast: Xojaning ijobiy va salbiy qahramonlarni qarama-qarshi tasvirlashi asosiy xarakterlarning fazilatini yoritadi. Shu bilan birga, kontrast xarakterlar asardagi dramatik effektni oshiradi.

Personajlar va ularning xarakter xususiyatlari Asosiy qahramonlar: Mehribon, vijdonli va ma’naviy jihatdan boy insonlar sifatida tasvirlanadi. Ularning qarorlari murakkab sharoitlarda ham insoniylik va odobni namoyon etadi.

Qarama-qarshi obrazlar: Asardagi salbiy xarakterlar ijtimoiy muammolar, odatiy adolatsizlik va insoniy zaifliklarni ko‘rsatadi. Bu esa asosiy qahramonlarning ijobiy fazilatini yanada ko‘zga tashlaydi. Oraliq personajlar: Ikkinchi darajali qahramonlar asosiy obrazlarning xarakterini yanada boyitadi va ularning qarorlarini tushunishga yordam beradi. Asardagi badiiy vositalar Metafora va ta’riflar: Xojaning badiiy tilidan foydalangan

holda obrazlar hayotiy va jonli tasvirlanadi. Rang va tabiat tasviri: Atrof-muhit, gulzorlar, tabiiy manzaralar orqali qahramonlarning ruhiy holati va kayfiyati ifodalanadi.

Simvolizm: Ba'zi narsalar va predmetlar qahramonlarning ichki dunyosini yoki asardagi asosiy mavzularni ramziy tarzda ochadi.

Ijtimoiy va ma'naviy kontekst Asardagi personajlar nafaqat shaxsiy fazilatlari, balki jamiyatning ijtimoiy muhitiga bog'liq. Xojaning xarakter yaratishdagi mahorati shunda namoyon bo'ladi: u qahramonlarni ijtimoiy va ma'naviy kontekst bilan uyg'unlashtiradi. Masalan, qahramonning mehr-muhabbat, adolat yoki sabr-toqat kabi fazilatlari atrofdagi odamlar bilan munosabatda yanada yaqqol ko'rinadi.

Asarning badiiy xususiyatlari "Gulzor" asari o'zbek adabiyotida realistik psixologik badiiy ijod namunasidir. Xoja personajlarni oddiy hayotiy voqealar orqali yaratadi, ularning ichki dunyosini chuqur tasvirlaydi. Asar o'quvchida hayotiy realistik obraz va psixologik yaqinlik hissini uyg'otadi.

Hayotiylik: Personajlar shunchaki ijobiy yoki salbiy sifatlarda emas, balki murakkab insoniy fazilatlar bilan tasvirlangan.

Ichki monolog va fikr: Xojaning qahramonlari o'z fikrlari, tashvishlari va ichki qarashlarini ochiq ifodalaydi. Bu esa ularni yanada jonli qiladi.

Obrazlarni yaratish uslublari Vaquealar orqali xarakter namoyishi: Qahramonlarning harakatlari, muammolarni hal qilish yo'llari, atrofdagilar bilan munosabatlari ularning xarakterini ochib beradi.

Dialog va nutq xususiyati: Personajlarning so'zlashish uslubi, til va iboralari orqali ularning shaxsiyati va ijtimoiy mavqei seziladi.

Kontrast va qarama-qarshilik: Asarda asosiy va salbiy qahramonlar o'rtasidagi kontrast xarakterlarning fazilatlarini yanada yorqinlashtiradi.

Tashqi va ichki tasvir uyg'unligi: Tashqi ko'rinish, kiyim-kechak, xatti-harakatlar va ichki his-tuyg'ular uyg'un tarzda tasvirlanadi.

Personajlar va ularning xarakter tahlili Asosiy qahramonlar: Mehribon, fidoyi va ijobiy fazilatlar bilan ajralib turadi. Ular murakkab vaziyatlarda ham adolat, sabr va insoniylikni saqlashga intiladi.

Xulosa. Xulosa qilganda, “Gulzor” asari Xojaning badiiy tasvir va obraz yaratishdagi mahoratini namoyish etuvchi, psixologik jihatdan boy va hayotiy voqealar bilan boyitilgan ijod namunasi hisoblanadi.

Xojaning “Gulzor” asarida obraz va xarakter yaratish san’ati yuqori darajada namoyon bo’ladi. Asarda personajlar hayotiy va tabiiy, ularning ichki dunyosi esa psixologik jihatdan chuqur tasvirlangan. Xoja qahramonlarning ruhiy holatini, hissiyotlarini, ijtimoiy muhit bilan munosabatini jonli va aniq ifodalaydi.

Asarda asosiy va salbiy xarakterlar o’rtasidagi kontrast, ularning harakatlari va qarorlari orqali personajlarning shaxsiy fazilatlarini ochiladi. Xojaning badiiy uslubi, tasviriy vositalardan – metafora, solishtirish, rang va tabiat tasviridan – foydalangan holda, o’quvchida obrazlarni hayotiy va ishonarli his qilish hissini uyg’otadi.

Shuningdek, asardagi qahramonlar voqealar rivoji bilan o’zgaradi va shakllanadi, bu esa xarakter yaratishdagi mahoratni yanada kuchaytiradi. Ijtimoiy va ma’naviy kontekst bilan uyg’unlashgan obrazlar, asarning o’zbek adabiyotida badiiy va psixologik jihatdan mustahkam o’rin egallashiga imkon beradi.

Salbiy personajlar: Bu qahramonlar ijtimoiy adolatsizlik, yolg’on va shubhali xatti-harakatlar orqali asosiy qahramonlarni sinovga soladi.

Ikkinchi darajali personajlar: Asardagi kichikroq obrazlar asosiy qahramonlarning xarakterini yanada ochib beradi, muhitni boyitadi va voqealarning mantiqiy rivojlanishini ta’minlaydi.

Badiiy vositalar Xoja asarda turli badiiy vositalardan foydalangan:

Metafora va simvol: Personajlarning ichki holati, orzu va intilishlari ramziy tasvirlar orqali ifodalanadi. **Tabiat tasviri:** Gulzorlar, bog’lar, quyosh va tabiiy manzaralar qahramonlarning ruhiy holatini aks ettiradi. **Rang va fon:** Ranglar va tafsilotlar orqali

obrazlar kayfiyati va hissiyoti yanada jonli bo‘ladi. Ijtimoiy va ma’naviy kontekst Asardagi qahramonlar nafaqat shaxsiy fazilatlari bilan, balki jamiyatning ijtimoiy muhitiga bog‘liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Xoja. Gulzor. Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 2005.

Mirzaev, B. O‘zbek adabiyotida obraz va xarakter yaratish san’ati. Toshkent: Fan, 2010.

Karimov, S. O‘zbek badiiy nasrining psixologik tahlili. Samarqand: Universitet nashriyoti, 2012.

Qodirov, M. O‘zbek realistik nasrida xarakter tahlili. Toshkent: Sharq, 2015.

Xolmatov, T. Adabiyotshunoslik asoslari va obraz yaratish. Toshkent: Fan va Texnologiya, 2014.

Abdurahmonov, R. O‘zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O‘qituvchi, 2011.

Axmedov, L. Nasr badiiy tahlili: metod va usullar. Toshkent: Akademiya, 2013.

Ergashev, N. Personaj va xarakter: o‘zbek badiiy nasrida. Samarqand: Ilm, 2016.

Qahhor, A. Hikoya va qahramonlar psixologiyasi. Toshkent: Adabiyot va san’at, 2008.

Sobirov, J. O‘zbek nasrida obrazlar va ularning ijtimoiy konteksti. Toshkent: Ilmiy nashr, 2017.

Yuldashev, D. Badiiy tasvir va xarakter tahlili metodikasi. Toshkent: Fan, 2012.

Karimova, G. O‘zbek adabiyotida psixologik realistik yondashuv. Samarqand: Universitet nashriyoti, 2018.